

УДК 903.2:257.2–526.8(477.84)

ЯЗИЧНИЦЬКІ ОБЕРЕГИ З ЛІТОПИСНОГО ЗВЕНИГОРОДА

Віра ГУПАЛО

Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України

вул. Винниченка, 24, Львів 79008, Україна

e-mail: gupaloarche@ukr.net

Розглянуто невеличку колекцію особливих артефактів, що сформувалася за час довголітніх розкопок на території городища літописного Звенигорода на Білці. Ці знахідки ототожнюють із оберегами, призначеними охороняти людину і її житло від дії злих сил. До категорії магічних предметів віднесено писанки, кігті та ікла тварин, брунчалки та фігурки домовиків. Подано детальний опис знахідок і їх зв'язок із житлово-господарськими та виробничими комплексами.

Ключові слова: обереги, язичництво, обрядовість.

За період з 1953 по 1994 рр. під час археологічних досліджень на території городища літописного Звенигорода (нині с. Звенигород Пустомитівського р-ну Львівської обл.) серед великої кількості речового матеріалу відзначено окремі предмети, які у давнину були наділені додатковим змістовим навантаженням. Ці вироби, що датуються XII–першою половиною XIII ст., пов'язані із особливими проявами духовної культури – так званою домашньою чи побутовою магією. На жаль, досі опис та характеристику цих артефактів відображено, переважно, у поточних наукових звітах з відповідного польового сезону. Частина знахідок побіжно введено у науковий обіг у вигляді згадки в переліку загальної сукупності виявлених предметів і лише децицію представлено ілюстративно. Натомість, непересічна наукова цінність подібних артефактів спонукала нас звернутися до їх докладної характеристики і поставити на порядок денний питання про їх роль у системі ранньосередньовічної обрядовості.

У пропонованій статті розглянуто збірку із 16 предметів, що належать до категорії оберегів – це керамічні писанки (3 од.), амулети із іклів та кігтів диких тварин (4 од.), аерофони (2 од.), дерев'яні палички з зооморфним та антропоморфним завершенням (7 од.).

Писанки. У Звенигороді в межах житлово-господарської забудови виявлено три писанки (рис. 1). Одна з них походить зі східної частини окольного города, де її зафіксовано у заповненні житла 10 [Ратич, 1969, с. 11, табл. IV, 13; 1973, с. 92, 93, рис. 4, 24], що належить до найдавнішої фази забудови ділянки і датуються останньою чвертю XI–початком XII ст. [Гупало, 2010, с. 200, 201]. Виробу притаманна розширена основа і злегка звужена, оформлена дугасто вершина (рис. 1, 1). Поверхня писанки вкрита темною поливою, по якій

82 ISSN 2078–6093. Археологічні дослідження Львівського університету. 2012. Випуск 14–15
нанесено орнамент жовтою поливою. Розпис виконаний гарячими поливами у техніці фляндрування (або пастилажа). Розміри предмета 32×42 мм.

Дві інші писанки походять з північно-східного пригорода. Одна з них виявлена поблизу мостової в межах деструкції комплексу виробничої споруди 27, що датується XII ст. [Свешніков, 1984, с. 15, табл. XX, 17; 1987б, с. 227; 1988б, с. 146]. Виробу притаманна дещо витягнута форма, що нагадує соснову шишку (рис. 1, 2). У ширшому кінці предмета зроблено маленький округлий отвір, а всередині наявна глиняна кулька. Поверхня писанки вкрита темно-коричневою поливою, по якій поливою світлішої барви нанесено відрізки дугастих валиків. Розпис виконаний холодними поливами (до випалу у печі). Розміри предмета 22×37 мм.

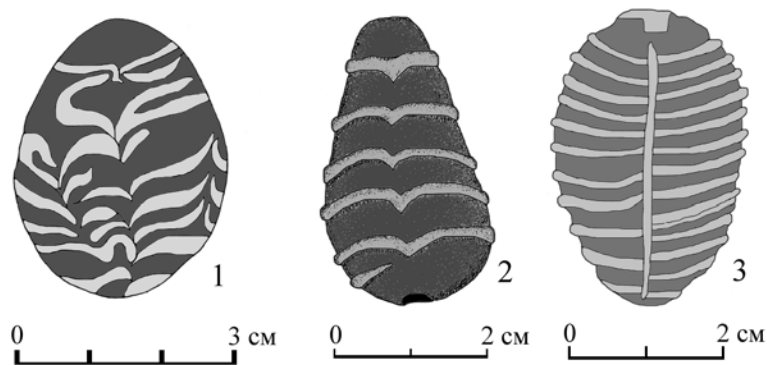

Рис. 1. Звенигород. Писанки. Східна частина окольного города: 1 – житло 10; північно-східний пригород: 2 – споруда 27; 3 – мостова. Глина, полива.
Fig. 1. Zvenyhorod. Pysanka. Eastern part of surrounding town: 1 – dwelling 10; north-eastern suburb: 2 – structure 27; 3 – bridging. Clay, glaze.

У межах проїжджої частини мостової, серед балок настилу середнього будівельного горизонту знайдено цілу писанку з виразними слідами перебування у вогні [Свешніков, 1990, с. 10, табл. X, 17]. Виріб відтворює форму яйця (рис. 1, 3). Полива, якою вкрита поверхня предмета, внаслідок перебування у пожежі набула сталевого кольору. Орнамент, у вигляді паралельних ліній, виконаний коричневою поливою у техніці холодного розпису. Розміри виробу 25×40 мм.

У яйцеподібній формі писанки відображені давні уявлення про зародження життя. Писанки з кульками всередині виконували ще й роль брязкалец, що були призначені для відлякування злих духів і охорони житла. З цією ж метою, очевидно, використовували і справжні курячі яйця, рештки шкаралуп яких, зафіксовані під підвалинами в наріжниках будинків, є

ймовірним свідченням закладної жертви. У межах багатого дворища житлового будинку 13 знайдено навіть шкаралупу крашанки, яка знаходилась у дерев'яному черпаку [Свешніков, 1990, с. 18].

Кігті та ікла тварин. Функцію оберегів виконували також гострі зуби та кігті тварин. На території північно-східного пригороду у культурному шарі виявлено кіготь бурого ведмедя [Свешніков, 1987а, с. 7, табл. VII, 4]. У розширеній частині предмета просвердлено округлий отвір діаметром 5 мм для підвішування. Загальна довжина виробу 44 мм. Ведмежий кіготь без дірки було зафіксовано біля дитячого (?) поховання під курганным насипом на північній околиці Звенигорода [Власова, 1960, с. 3]. Два амулети із просвердлених іклів бурого ведмедя знайдено на черені печі житла I на західній частині окольного города [Терский-Шеломенцев, 1978, с. 212, рис. 6, 23]. Подібні обереги у ранньому середньовіччі були вжиткуванні на усій території Давньої Русі і за її межами [Kostrzewski, 1962, s. 359]. Вважалось, що гострота ікла і сама сила “лютого” звіра мали захищати власника такого амулета від ворогів видимих і невидимих [Рыбаков, 1987, с. 547]. Як ознаки ритуальних звичаїв, пов'язаних із побутовою магією, І. Свешніков розглядав знахідки черепів собак на площі споруд 12–13, 15, а також виявлений під північно-західним кутом споруди 15 кістяк корови [Свешніков, 1990, с. 3, 18].

До оберегів, пов'язаних із культом тварин, очевидно, треба віднести пряслице з характерним зображенням [Свешніков, 1987а, с. 19, табл. VIII, 17], виявлене на площі господарської споруди XII ст. (СП-38). Виріб біконічної форми, виконаний із темно-рожевого шиферу. Максимальний діаметр пряслиця 17 мм, висота – 11 мм. На ретельно відполірованій поверхні предмета нанесено короткі насічки, які, укладені в певній послідовності, репрезентують два окремі рисунки. На одному з них схематично передано обриси тварини: на довгій шії видовжена голова з двома рогами чи вухами, тулуб на чотирьох ногах, виділений хвіст (рис. 2). До цього зображення впритул прилягає ще якась композиція, що дуже подібна до другого рисунку, який нанесений у переверненому стані. На другому рисунку також простежується тулуб на чотирьох ногах, хвіст, але замість голови нанесено якусь незрозумілу фігуру, що дуже нагадує ярмо. Якщо розглядати це зображення як довершене, то можна припустити, що у такий спосіб передано запряжену у ярмо рогату тварину (бика?). Щодо першого рисунка – це, найімовірніше, кінь або олень. Зооморфні зображення на пряслицях досі належать до рідкісних артефактів. Подібна знахідка відома з Києва [Толочко, Килиевич, 1967, с. 247]. Щодо інтерпретації зображень тварин на пряслицях, то малоімовірно, щоби це були звичайні “розпізнавальні” позначення їх власниць. Очевидно, наявність аналогічних рисунків на побутових предметах за призначенням була в чомусь споріднена із зооморфними амулетами, що відображали культ тварин, особливо з підвісками. Поряд із цим дослідники відзначають, що зооморфні підвіски носили винятково жінки. Це було пов'язане із функціональним призначенням самих оберегів:

84 ISSN 2078–6093. Археологічні дослідження Львівського університету. 2012. Випуск 14–15 “захищати груди і лоно жінки та повідомляти про її плодючість” [Голубева, 1997, с. 157]. Наявність рисунка тварини на пряслиці, атрибуті винятково жіночому, можливо, відображає якийсь зв’язок з подібним культом тварин. Однак при цьому варто враховувати, що вірування, в основі яких лежало поклоніння тотемним тваринам, були переважно поширені на тих теренах, де слов’яни контактували із балтами і фіномовними народами.

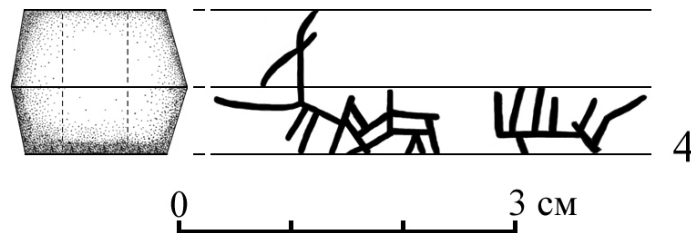

Рис. 2. Звенигород. Північно-східний пригород. Споруда 38. Пряслице. Сланець (рис. І. Сवेशніков, 1988).
Fig. 2. Zvenyhorod. North-eastern suburb. Structure 38. Spindle. Chert (drawn by I. Sveshnikov, 1988).

Брунчалки. Серед об’ємного остеологічного матеріалу виділено два предмети із наскрізними отворами. Одну з кісток – цілу фалангу тварини – знайдено в межах житлового будинку кінця XI – першої половини XII ст. (СП-47). Поверхня виробу злегка заглажена. Посередині його довжини просвердлено дірку діаметром 5 мм. Загальна довжина предмета 55 мм, діаметр – 11 мм [Сवेशніков, 1989, табл. IX, б].

Аналогічну фалангу зафіксовано на території південної частини окольного города, у культурному шарі XII–першої половини XIII ст., поблизу виробничо-господарської споруди (СП-2 з розкопок 2010 р.). Поверхня виробу зберегла виразні сліди обробки: заглажування і полірування. Необробленими залишилися лише природної форми кінці кістки. Посередині довжини предмета просвердлено наскрізний отвір діаметром 6 мм. Загальна довжина знахідки 64 мм, діаметр 13×9 мм.

Подібні вироби були виявлені під час розкопок у Львові, Луцьку, Дорогобужі [Терський, 1993, с. 83; Прищепа, Нікольченко, 1996, с. 212, рис. 78, II]. Однак відомі вони з багатьох ранньосередньовічних міст Східної та Центральної Європи. Найбільшу кількість таких просвердлених кісточок зафіксовано у Новгороді (35 од.). Дослідники інтерпретують їх як аерофони [Staššiková-Štukovská, 1981, obr. 6, б] й ототожнюють із духовими музичними інструментами, які згідно з етнографічними матеріалами окреслені як брунчалки. Через отвір у кістці пропускали вісімкоподібно скручений шнурок, у процесі розкручування якого кістка оберталася, видаючи характерний звук.

Існує думка, що у такий спосіб також відганяли злих духів, а сама брунчалка є одним із найархаїчніших оберегів [Поветкин, 1990, с. 187–191], що згодом перетворився у звичайну дитячу забавку.

Домовики. Завдяки вологому торфовому ґрунту на території північно-східного пригороду знайдено кілька зразків дерев'яної дрібної пластики. Вони належать до особливої категорії оберегів, що ототожнюються з зображеннями так званих домашніх духів, домовиків. Серед них виділяються зображення антропоморфні і зооморфні.

У межах мостової серед балок настилу середнього будівельного горизонту зафіксовано паличку з відігнутим під тупим кутом одним кінцем (рис. 3, 3). Основна частина палички лагідно розширяється знизу до відігнутого кінця й у діаметрі становить 6–10 мм; загальна довжина виробу – 110 мм. Відігнутий кінець завдовжки 22 мм потовщений і звужений, по зовнішньому краю обламаний. На зовнішній сплюсненій поверхні дугастими насічками передано рот, ніс, очі, над якими двома борознами зазначено або волосся, або головний убір [Свешніков, 1990, с. 17, табл. XII, 1]. У такий спосіб на паличці було зображено антропоморфну голівку, звернену обличчям вгору, до неба.

Неподалік вищезгаданої знахідки, між мостовою і північно-східним кутом господарсько-виробничої споруди 19 зафіксовано масивний восьмигранний у перерізі стрижень зі скісно зрізаним нижнім кінцем (рис. 3, 4). Загальна довжина виробу 115 мм, діаметр – 22 мм. На верхньому кінці предмета вирізьблено антропоморфну голівку у конічному головному уборі. Чітко передано овал обличчя, очі-ямки, ніс зображено у вигляді невисокого рельєфу, під яким заглибленими борознами зазначено вуса і уста [Свешніков, 1990, с. 17, табл. XII, 2]. Висота голівки – 34 мм.

Під знищеною пожежею господарською спорудою 32 знайдено паличку, яка залягала у насипному шарі. Цією підсипкою було знівельовано згарище давнішої споруди (СП-32а), з якою знахідка була синхронною у часі. Загальна довжина виробу 247 мм, стрижень-основа прямокутний у перерізі розміром 8×14 мм (рис. 3, 1). Нижній кінець заокруглений, верхній – сформований округлим потовщенням (діаметром 13 мм) з основою, профільованою двома бічними врізаннями. Голівка по зовнішній поверхні змодельована горизонтальною площиною, підкресленою ввігнутістю, але без зазначених рис обличчя. Це потовщення І. Свешніков розглядав як стилізовану антропоморфну голівку [Свешніков, 1989, с. 17, табл. XII, 8].

На рівні середнього будівельного горизонту в межах провулку між спорудами 20 і 21 знайдено уламок необробленої палички, що залягала на проїжджій частині. Виріб, округлий у поперечному перерізі діаметром 17 мм, зберігся на довжину 90 мм [Свешніков, 1989, с. 17, табл. X, 5]. Верхній край сформовано у вигляді овально-видовженого потовщення, якому надано антропоморфні риси (рис. 3, 2). Так, голова відділена від стрижня палички тонким валиком-комірцем. Чітко спрофільовано клиноподібну бороду, рот

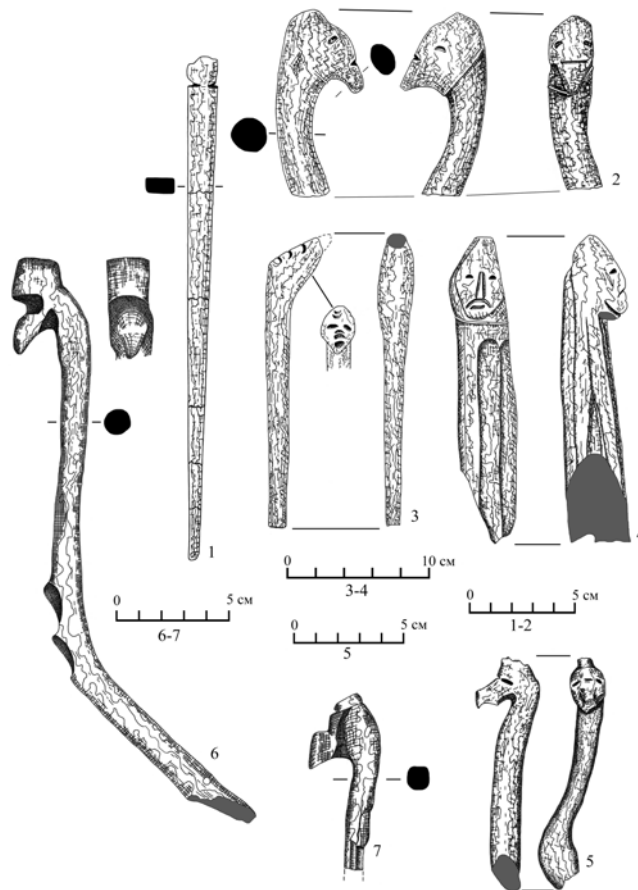

Рис. 3. Звенигород. Північно-східний пригород. Фігурки домовиків: 1 – споруда 32а; 2 – бічний провулок; 3, 5 – мостова, середній горизонт; 4 – споруда 19; 6 – споруда 33; 7 – споруда 20. Дерево (рис. І. Сवेशніков, 1985–1990).

Fig. 3. Zvenyhorod. North-eastern suburb. Figurines of sprites: 1 – structure 32a; 2 – side lane; 3, 5 – paving, middle horizon; 4 – structure 19; 6 – structure 33; 7 – structure 20. Wood (drawn by I. Sveshnikov, 1985–1990).

передано горизонтальною борозною, а очі – овальними ямками, незначна ввігнутість на площині зовнішнього краю потовщення схематично моделює ніс і високе чоло або головний убір. Висота голівки – 38 мм.

На площі споруди 20, яка мала господарське призначення, зафіксовано паличку із пташиною голівкою [Сवेशніков, 1986, с. 29, табл. XIX, 7; 1987б, с. 227]. Паличка, квадратна в поперечному перерізі розмірами 10×10 мм, збереглася на довжину 80 мм (рис. 3, 7). Нижній кінець виробу обламаний, а на верхньому, потовщеному вирізьблено пташину голівку. При цьому верхній край палички злегка звужено і косо зрізано з утворенням циліндроподібного виступу

заввишки 5 мм, підкресленого при основі борозною. Під цим виступом, що дуже нагадує гребінь чи чубчик, сформовано гострими заломами площин пташиний дзьоб. Висота голівки 32 мм.

Подібну фігурку виявлено в межах садиби ювелірної майстерні. Виріб зафіксовано поблизу споруди 33 на подвір'ї чи хіднику [Свешніков, 1986, с. 29, табл. XIX, 8; 1987б, с. 227]. Необроблена паличка, округла в перерізі діаметром 10–15 мм і дугасто вигнута, збереглася на довжину 290 мм (рис. 3, б). Нижній кінець її обламано, а у місці вигину помітні два дугасті заглиблення. Верхній кінець виробу горизонтально зрізано і сформовано у вигляді циліндричного виступу. Із зовнішнього боку цей виступ профільовано глибоким заглибленням, що оточує ретельно змодельований дзьоб. Висота голівки становить 45 мм.

У межах південної частини мостової на рівні середнього будівельного горизонту знайдено фігурку, яка залягала у ґрунті, що заповнював простір між дерев'яними конструкціями. Злегка вигнутий стрижень палички, округлий у поперечному перерізі діаметром 13–16 мм, необроблений з обламаним нижнім кінцем [Свешніков, 1988а, с. 21, табл. XXII, 1]. На верхньому потовщеному кінці виробу вирізьблена пташина голівка з вираженим гребенем та дзьобом (рис. 3, 5). Широкий і довгий ніс при основі на перенісці зазначений короткою горизонтальною борозною і змодельований скісно зрізаними площинами; очі передано прямокутними ямками. Збережена довжина виробу становить 109 мм, висота голівки – 25 мм.

Подібні до вищеописаних фігурки на паличках відомі з інших пам'яток, що датуються в межах IX–XIV ст. Найбільша їх кількість (понад 150 екземплярів) виявлена у Новгороді [Колчин, 1971, с. 42]. Однак серед загалу антропоморфна пластика належить до рідкісних різновидів: Новгород – 10 од., Рига – 1 од., Стара Руса – 1 од. [Гайдуков, Дубровин, 1996, с. 80], Стара Ладога – 4 од. [Старая Ладога..., 2003, с. 108, 109]. Функціональне призначення як зооморфних, так і антропоморфних фігурок досі залишається дискусійним. Основні гіпотези зводяться до того, що ці предмети були в той чи інший спосіб пов'язані із язичницькими віруваннями та побутовою магією: духи-захисники сім'ї, представники верховних язичницьких богів чи невизначених ідолів, русальські жезли-тояги тощо [Колчин, 1971, с. 42; Рыбаков, 1987, с. 683, 684], або виконували різні утилітарні функції: завершення ручок від переносних шахових дощок, жезли середньовічних блазнів [Дубровин, 1990, с. 100 (там огляд літератури)]. Прихильники утилітарності предметів, серед іншого, схильні розглядати зооморфні палички, особливо зі стилізованою пташиною голівкою, як завершення руків'я канчуків. Таке призначення вищерозглянутих екземплярів зі Звенигорода викликає сумніви з огляду на необробленість поверхні та й саму форму стрижнів, непридатну для руків'я батоїв. Натомість, щодо використання паличок з антропоморфним завершенням більшість дослідників, згідно зі сучасним станом досліджень, висловлюється на користь “язичницької” інтерпретації.

Підводячи підсумки, треба відзначити, що на тлі численних знахідок зі Звенигорода, пов'язаних із поширенням християнства, вищерозглянуті писанки, амулети із кігтів та іклів диких тварин, зооморфні та антропоморфні дерев'яні фігурки виступають як релікти язичницької обрядовості. Однак сукупність предметів з окремих споруд (череп собаки і чаша-чарка зі знаком візантійського хреста на дні – СП-13; домовик і чаша зі знаком хреста на ніжці – СП-33; домовик і натільний дерев'яний хрестик – СП-32а; домовик і бурштинова підвіска з зображенням знаряддя мук Христових – СП-19; знак свастики і брусок з зображенням Голгофи – СП-49) слугують найкращими свідками того, як поганський та християнський нурти співіснували у часі й у своєрідний спосіб уживалися у свідомості тогочасної особистості. Життя людини, яке постійно перебувало під загрозою, потребувало інтенсивного захисту, що обумовлювало запобігання захисту обох сил, найімовірніше, не з метою їх взаємовиключення, а навпаки, взаємного підсилення, аби досягти ефекту найбільшої безпеки для себе, своєї родини і господарства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Власова Г. М.* Звіт про роботу археологічної експедиції Львівського державного історичного музею в с. Звенигород Львівської області за 1960 рік // Наук. архів Ін-ту українознавства НАН України. – Львів, 1960. – Оп. 5. – Од. зб. 280.
2. *Гайдуков П. Г., Дубровин Г. Е.* Антропоморфное деревянное навершие с Троицкого XI раскопа // Новгород и Новгородская земля. История и археология. – Новгород, 1996.
3. *Голубева Л. А.* Амулеты // Археология. Древняя Русь. Быт и культура. – М., 1997.
4. *Гупало В.* До питання про планувальну структуру та забудову східної частини окольного города Звенигорода на Білці // МДАПВ. – 2010. – Вип. 14. – С. 172–203.
5. *Дубровин Г. Е.* Зооморфные деревянные навершия // Материалы по археологии Новгорода. 1988. – М., 1990.
6. *Колчин Б. А.* Новгородские древности. Резное дерево // САИ. – Вып. Е 1–55. – М., 1971.
7. *Поветкин В. И.* Об одной из детских музыкальных забав на Руси // Материалы по археологии Новгорода. 1988. – М., 1990. – С. 187–191.
8. *Прищепя Б. А., Нікольченко Ю. М.* Літописний Дорогобуж в період Київської Русі. – Рівне, 1996.
9. *Ратич О. О.* Звіт про археологічні дослідження в с. Звенигороді Львівської області за 1969 рік // Наук. архів Ін-ту українознавства НАН України. – Львів, 1969. – Оп. 5. – Од. зб. 450.
10. *Ратич О. О.* Літописний Звенигород // Археологія. – 1973. – Вип. 12.
11. *Рыбаков Б. А.* Язычество Древней Руси. – М., 1987.
12. *Свешніков І. К.* Звіт про роботу Звенигородської археологічної експедиції у 1984 році // Наук. архів Ін-ту українознавства НАН України. – Львів, 1984. – Оп. 2. – Од. зб. 1045.

В. Гупало

ISSN 2078–6093. Археологічні дослідження Львівського університету. 2012. Випуск 14–15 89

13. *Свешиников И. К.* Звіт з роботи Звенигородської археологічної експедиції в 1986 році // Наук. архів Ін-ту українознавства НАН України. – Львів, 1986.
14. *Свешиников И. К.* Звіт про роботу Звенигородської археологічної експедиції в 1987 році // Наук. архів Ін-ту українознавства НАН України. – Львів, 1987а. – Оп. 2. – Од. зб. 1160.
15. *Свешиников И. К.* Звіт з роботи Звенигородської археологічної експедиції в 1988 р. // Наук. архів Ін-ту українознавства НАН України. – Львів, 1988а.
16. *Свешиников И. К.* Звіт з роботи Звенигородської археологічної експедиції в 1989 році // Наук. архів Ін-ту українознавства НАН України. – Львів, 1989.
17. *Свешиников И. К.* Звіт про роботу Звенигородської археологічної експедиції у 1990 році // Наук. архів Ін-ту українознавства НАН України. – Львів, 1990.
18. *Свешиников И. К.* Новые находки привезенный древнерусского искусства из Звенигорода // Задачи советской археологии в свете решений XXVII съезда КПСС: тезисы докладов Всесоюзной конф. – Суздаль, 1987б.
19. *Свешиников И. К.* Исследование пригорода древнерусского Звенигорода // Труды V Международного конгресса археологов-славистов. – Киев, 1988б. – Т. 2.
20. *Старая Ладога древняя столица Руси.* Каталог выставки. – СПб., 2003.
21. *Терський-Шеломенцев В. С.* Исследования детинца Звенигорода Галицкого // СА. – 1978. – № 1.
22. *Терський С.* Вироби з кості і рогу X–XIII ст. з території Прикарпаття і Волині у фондах Львівського історичного музею // Наук. записки ЛІМ. – Львів, 1993. – Вип. 1.
23. *Толочко П. П., Кулиевич С. Р.* Раскопки на Старокиевской горе // АО 1966 года. – М., 1967.
24. *Kostrzewski J.* Kultura prapolska. – Warszawa, 1962.
25. *Staššiková-Štukovská D.* K problematike stredoeurópskich aerofónov 7–13 storocia // Slovenská archeológia. – Bratislava, 1981. – Т. XXIX. – № 2.

Стаття: надійшла до редакції 21.03.2011
прийнята до друку 18.04.2011

PAGAN CHARMS FROM ANCIENT ZVENYHOROD

Vira HUPALO

*Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian studies
of National Academy of Sciences of Ukraine,
24, Vynnychenko str., Lviv 79008, Ukraine,
e-mail: gupaloarcheo@ukr.net*

A small collection was examined of specific artifacts which had been formed over many years of excavations on the territory of ancient hillfort Zvenyhorod. These findings were identified as charms – sacred objects meant to protect humans and their houses of evil forces. That category of magic items includes painted eggs (pysanka), fangs and claws of animals, strummers, figurines of brownie. Article presents detailed description of artifacts. Certain

90 ISSN 2078–6093. Археологічні дослідження Львівського університету. 2012. Випуск 14–15
assertions were made concerning their correlation with dwellings, household and production complexes.

Key words: charms, paganism, ritual.

ЯЗЫЧЕСКИЕ ОБЕРЕГИ ИЗ ЛЕТОПИСНОГО ЗВЕНИГОРОДА

Вера ГУПАЛО

Институт украиноведения имени Ивана Крипьякевича НАН Украины,
ул. Винниченка, 24, Львов, 79008, Украина,
e-mail: gupaloarche@ukr.net

Анализируется небольшая коллекция особенных артефактов, которая сформировалась за время многолетних раскопок на территории летописного Звенигорода на Белке. Эти находки идентифицируются с оберегами, призванными охранять человека и его жилище от действия злых сил. К категории магических предметов отнесены писанки, когти и клыки зверей, брунчалки и фигурки домовиков. Подана подробная опись находок и их связь с жилищно-хозяйственными и производственными комплексами.

Ключевые слова: обереги, язычество, обрядность.